

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД РД – 991/23.12.2014 г.

НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

за опазване

на ПЛАНИНСКИЯ ПЕЛИН

(*ARTEMISIA CHAMAEMELIFOLIA* Vill.)

в България

2014 - 2023 г.

СОФИЯ, 2014г.

Списък на съставителите на плана и съответните организации, участвали в процеса на съставянето му:

Планът за действие е разработен в **Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН** в рамките на **проект Life08NAT/BG/279** “Пилотна мрежа от малки защитени територии за видове от българската флора по модела на растителните микрорезервати” (www.bulplantnet-bg.s-kay.com), финансиран от Програмата на ЕС за околна среда Life+ и МОСВ.

Автори: гл. ас. Николай Велев (nvelev@bio.bas.bg), гл. ас. Владимир Владимиров (vdvlad@bio.bas.bg), ас. Христо Педашенко (pedashenko@bio.bas.bg)

Съдържание

1. РЕЗЮМЕ	5
2. УВОД	6
2.1. <i>Основание за разработване на плана</i>	6
2.2. <i>Процес на разработване на плана</i>	7
2.3. <i>Цел на плана за действие</i>	8
2.3.1. <i>Основна цел</i>	8
2.3.2. <i>Второстепенни цели</i>	8
3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС	8
3.1. <i>Природозащитен статус</i>	8
3.2. <i>Законов статут</i>	9
3.2.1. <i>Международно законодателство</i>	9
3.2.2. <i>Законодателство на Европейския съюз и национално законодателство</i>	9
4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА	9
4.1. <i>Таксономия и номенклатура</i>	9
4.2. <i>Биология на вида</i>	10
4.3. <i>Разпространение</i>	10
4.4. <i>Екология на вида</i>	11
4.5. <i>Състояние на (суб)популациите, собственост и ползване на земите</i>	12
4.6. <i>Данни за отглеждане на вида в контролирани условия</i>	14
5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ	14
5.1. <i>Неподлежащи на управление фактори</i>	14
5.1.1. <i>Популационно-биологични фактори</i>	14
5.1.2. <i>Конкуренция от страна на други видове</i>	14
5.1.3. <i>Климатични промени – уязвимост на вида</i>	15
5.1.4. <i>Съществени социално-икономически промени</i>	15
5.2. <i>Подлежащи на управление фактори</i>	15
5.2.1. <i>Влошаване и разрушаване на местообитания</i>	15
5.2.2. <i>Пряко унищожаване</i>	15
5.2.3. <i>Причинени от човешка дейност</i>	15
5.2.4. <i>Въздействие на социално икономически фактори от управляем характер</i>	16
5.2.5. <i>Инвазивни чужди видове</i>	16
5.2.6. <i>Случайни фактори</i>	16
6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ	16
6.1. <i>Опазване на местообитания</i>	16

6.2. Пречи природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг	17
6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му	17
7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ	17
7.1. Политики и законодателство	17
7.2. Укрепване на научната основа за ефективното опазване на вида	17
7.3. Изследвания и мониторинг	17
7.4. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията му - in situ и ex situ	18
7.5. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида ..	18
8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА	18
9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА НАБЕЛЯЗАНИТЕ ДЕЙНОСТИ, ИНДИКАТОРИ	19
10. ПРИЛОЖЕНИЯ	22
ПРИЛОЖЕНИЕ 1.	22
ПРИЛОЖЕНИЕ 2.	23
ПРИЛОЖЕНИЕ 3.	25
ПРИЛОЖЕНИЕ 4.	28
ПРИЛОЖЕНИЕ 5.	29
ПРИЛОЖЕНИЕ 6.	40
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.	44
ПРИЛОЖЕНИЕ 8.	44
ПРИЛОЖЕНИЕ 9.	45

1. РЕЗЮМЕ

Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) е един от целевите видове, обект на проекта “Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на видове от българската флора по модела на растителните микрорезервати”, финансиран от програмата на ЕС за околна среда Life+. Целта на този проект е да бъдат опазени уникални видове от българската флора, чиито популации се намират извън съществуващите защитени територии и са изложени на голям риск от унищожаване. В рамките на този проект е предвидено изготвяне на Планове за действие за всеки един вид.

Планът за действие за Планинския пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) е разработен за срок от 10 години и е в съответствие с изискванията на Наредба № 5 от 01.08.2003г. на МОСВ. Същността и предназначението на плана е да бъде инструмент за опазването и устойчивото управление на популацията на Планинския пелин в единственото известно до момента находище в страната.

Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) е един от най-редките видове в българската флора, известен с едно находище от страната – Понор планина. Като вид с висока консервационна стойност той е включен в Приложение №3 на Закона за биологичното разнообразие и в Червена книга на Р. България, т. 1. Видът е глациален реликт. На национално ниво видът е оценен като Критично застрашен (CR) по критериите на IUCN (Gussev 2009; Гусев 2011). Географският ареал на вида включва Европа и Азия. Среща се в Армения, Азербайджан, България, Грузия, Италия, Испания, Русия, Турция, Франция, Швейцария и Иран (Jordanoff 1923; Tutin & al. 1976; Vallès 1985; Meusel & Jäger 1992; Pedashenko & al. 2010; Гусев 2011, Цонев и др. 2011).

Популацията на вида е съставена от две субпопулации, разположени в близост до селата Браковци и Дружево, и във височинен диапазон от 1200 докъм 1500 м.н.в. (карта на субпопулациите в Приложение 7). За първи път видът се съобщава за флората на България от Jordanoff (1923). Видът расте в полуестествени тревни съобщества на каменисти карстови терени. Растителността се отнася към асоциация *Galio lovcense-Artemisietum chamaemelifoliae* Pedashenko & al. 2010 – новоописана асоциация от Понор планина, в която участва Планинският пелин. Това е ксеромезофилна тревна растителност, развиваща се върху варовикова скална основа. Почвата е средномощна, с примеси на дребен чакъл и по-едри каменни късове, като на места има разкрития на основната скала. Растителните съобщества се определят като затворени до полуотворени. Общото проективно покритие на растителността варира между 80 и 100%. Средната височина на тревостоя е около 50 см. Доминантни видове са *Brachypodium pinnatum*, *Briza media*, *Bromus riparius* и *Festuca rubra*. Находището на Планинският пелин в землището на

с. Браќовци попада в НАТУРА 2000 зони BG0002005 “Понор” - Защитена зона по Директивата за птиците и BG0001040 „Западна Стара Планина и Предбалкан” - Защитена зона по Директивата за местообитанията. Цъфти в периода VI–VIII, плодоноси VIII–X. Ветроопрашващо се растение. Размножава се със семена и вегетативно – чрез издънки. Популацията на вида е разположена на площ от около 80 ха.

Основните заплахи за местообитанията и популацията на вида са от антропогенен характер. Популацията на вида е с добра численост, но е уязвима. Основни заплахи са изолираността на популацията (единствена на Балканския полуостров), опожаряването на терените, в които се среща видът, както и обрастването на местообитанието с храсти, поради преустановяване на пашата. В миналото терените са били използвани като пасища, но в днешно време повечето пасища в района са изоставени или се поддържа пасищен режим с много ниска интензивност. Също така реализирането на инвестиционни намерения в рамките на находището е потенциална заплаха, която може да причини необратими негативни последици както за вида, така и за неговото местообитание.

За опазването на вида и неговите местообитания е необходимо:

- поставяне на информационни табели, указващи че видът е защитен, а също и за наличието на защитена местност;
- провеждане на широка обществена информационна и разяснителна кампания по места, за да не се допуска промяна в режима на ползване на земите;
- провеждане на дългосрочен мониторинг върху състоянието на популациите и местообитанията;
- депозиране на семенен материал в Националната генбанка в Садово;
- *ex situ* опазване на вида.

2. УВОД

2.1. Основание за разработване на плана

Разработването на Планове за действие за опазване на застрашени растителни и животински видове е един от основните подходи в природозащитната дейност у нас и е залегнало в Закона за биологичното разнообразие в България (чл. 52, т.1 и 2 и чл. 53, т. 2). Разработването на първите Планове за действие за видове от българската флора започва през 2003 г. в съответствие с изискванията на Наредба № 5 от 01.08.2003г. на МОСВ във връзка с чл. 57 от Закона за биологичното разнообразие. Разработването на План за действие за Планинския пелин е предвидено в рамките на проект “*Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на видове от българската флора по модела на растителните микрорезервати*” (BulPlantNet – Life08NAT/BG/279) по програмата на Европейския съюз за околна среда Life+.

Концепцията за растителните микрорезервати се състои в опазване на малки по площ (до 20 ха) растителни популации на редки и застрашени видове чрез териториална защита на находищата (обявяване на ЗТ), осъществяване на дългосрочен мониторинг, провеждане на поддържащи и възстановителни дейности в местообитанията, запазване на генетичен материал в условия „*ex-situ*”, повишаване на познанията и обществената ангажираност за опазване на вида.

Видът отговаря на изискванията на Закона за биологичното разнообразие и Наредбата относно разработване на Планове за действие: Критично застрашен на територията на страната, с единствено находище, състоянието на популацията на вида не е благоприятно и се намира извън съществуващите Защитени територии. Планинският пелин е включен в приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие.

2.2. Процес на разработване на плана

Настоящият план е подготвен в резултат на проведени собствени наблюдения и изследвания на авторския колектив, като е обобщена и анализирана съществуващата информация от всички основни литературни източници за българската флора и колекциите в българските хербариуми. В процеса на обработката и анализирането на събраната информация са извършени консултации с експерти от МОСВ и РИОСВ-София, както и експерти, разработвали планове за действие за други растителни видове. Разработването на План за действие за Планинския пелин е предвидено в рамките на проект *“Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на видове от българската флора по модела на растителните микрорезервати”* по програмата на Европейския съюз за околна среда Life+.

Изготвянето на проекта на Плана за действие премина през следните етапи на работа:

Етап 1: 2010–2011 г.

1. Събиране и анализ на наличната информация за вида по литературни и хербарни данни.
2. Извършване на теренни проучвания върху състоянието на популациите и местообитанията; определяне на заплахите; обработка и анализ на теренната информация.

Етап 2: 2012 г.

1. Подготовка на първи вариант на Плана за действие.
2. Вътрешни обсъждания на Плана за действие.
3. Допълнителни полеви проучвания.

Етап 3 (2013)

1. Организиране на публично обсъждане на проекта на план за действие с участието на представители на заинтересованите страни - МОСВ, РИОСВ, ИАГ, местни власти и

общественост, ботаническа общност, НПО и други заинтересовани.

2. Отразяване на целесъобразните бележки.

Етап 4 (2014)

1. Внасяне на окончателния проект на План за действие в МОСВ.
2. Разглеждане на проекта на План за действие от Националния съвет за биологично разнообразие.
3. Отразяване на евентуални бележки от Националния съвет за биологично разнообразие и подготовка на окончателен вариант.
4. Утвърждаване на плана за действие от министъра на околната среда и водите.

2.3. Цел на плана за действие

2.3.1. Основна цел

Целта на Плана за действие е да създаде предпоставка за опазването и устойчивото управление на популациите и местообитанията на Планинския пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) в единственото известно находище в страната.

2.3.2. Второстепенни цели

- Провеждане на дългосрочен мониторинг на популацията на вида.
- Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на обществеността.

3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС

3.1. Природозащитен статус

- Видът е включен в Червения списък, съгласно критериите на *IUCN*, с категория на застрашеност Критично застрашен [**CR B1ab(i,ii,iii)+2ab(i,ii); C2a(i)**] (Gussev 2009);
- Видът е включен в Червена книга на Република България, Том 1, Растения и гъби с природозащитен статут – Критично застрашен (Гусев 2011);
- Планинският пелин не присъства в Червения списък на висшите растения на Европа (Bilz & al. 2011).

Интернет страницата на Червена книга на Република България: (<http://e-coddb.bas.bg/rdb/bg/>).

3.2. Законов статут

3.2.1. Международно законодателство

Видът не присъства в списъци на международни конвенции.

3.2.2. Законодателство на Европейския съюз и национално законодателство

- Видът е включен в Приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие (защитен вид).
- Местообитанието на Планинския пелин [хабитат „6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи”)] е в списъка на Приложение I на Директива 92/43/ЕЕС и Приложение I на Закона за биологичното разнообразие.
- Видът не присъства в списъка на Приложение II на Директива 92/43/ЕЕС

4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА

4.1. Таксономия и номенклатура

- **Таксономия и номенклатура**

Artemisia chamaemelifolia Vill., Prosp. Hist. Pl. Dauphiné (1779) 32; Hayek, Prodr. Fl. Penins. Balc. 2 (1931) 661; Cullen, Fl. Turkey 5 (1975) 316; Tutin, Fl. Eur. 4 (1976) 183 – Планински пелин.

Род Пелин (*Artemisia* L.) принадлежи към сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (подесм. *Asteroideae*). Родът в световен мащаб е представен с ок. 300 вида.

- **Морфологично описание на вида**

Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia*) е многогодишно ароматно тревисто растение. Стъблото почти или изцяло голо, с височина (15)30–60 см, полувдървяло в основата. Листата двойно до тройно пересто наделени, срещуположни, без жлезисто точкуване; стъбловите приседнали, най-долните сегменти на листата обхващат стъблото. Съцветието сложна метлица, с многобройни кошнички и множество, понякога скъсени клонки; долните присъцветници едри, листоподобни, горните дребни, прости. Кошничките полусферични, с диаметър около 3 мм, на къси дръжки, увиснали, събрани по няколко в малки гроздовидни съцветия. Обвивните листчета голи или слабо влакнести, външните линейни, тревисти, вътрешните продълговати, почти изцяло ципести. Венчето жълто, голо, жлезисто. Цъфти в периода VI–VIII, плодоноси VIII–X. Ветроопрашващо се растение. Размножава се със семена и вегетативно – чрез издънки.

- **Ключови белези, по които видът се отличава от близкородствени видове**

Род Пелин (*Artemisia* L.) е представен с 13 вида в нашата флора. Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia*) има специфично съцветие. Кошничките му са събрани в сбита сложна метлица. В близост до находището на Планинския пелин може да се открие друг представител на рода – Бял пелин (*Artemisia alba*). Кошничките на Белия пелин най-често са събрани в рехаво или сбито гроздовидно съцветие. Листата му са сивозелени, докато при Планинския пелин те са светлозелени.

4.2. Биология на вида

- **Биологичен тип**

Планинският пелин е многогодишно тревисто растение с височина (15)30–60 см. Видът цъфти в периода юни – август, плодоноси август – октомври. Размножаването е със семена и вегетативно – чрез издънки. Плодът при Планинския пелин представлява призматична жълтеникава плодосемка (ахена).

- **Жизнена форма**

Според класификационната схема на Raunkiaer (Raunkiaer 1934; Begon & al. 2006) Планинския пелин се отнася към групата на хамефитите, чиито възобновителни пъпки се образуват близо до земната повърхност (до 25 см). Тук спадат предимно полухрасти, но също така и някои многогодишни тревисти видове. Планинския пелин е многогодишно тревисто растение с височина най-често 30–60 см.

- **Опрашване. Вектори на опрашването**

Ветроопрашване (анемофилно растение). Всички представители на род Пелин (*Artemisia* L.) са анемофилни растения.

- **Стопанско значение**

Като правило представителите на рода са богати на биологично активни вещества. Намират приложение в народната и официалната медицина, а също така и в хранително-вкусовата промишленост. Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia*) се използва в медицината.

- **Хромозомни числа**

Хромозомно число на Планинския пелин $2n=18$. Регистрирани са и полиплоидни форми (тетраплоиди), които не показват съществени морфологични разлики с диплоидите (Torrell & Vallès 2001; Tabur & al. 2012).

4.3. Разпространение

- **Общо разпространение на вида**

Географският ареал на вида включва Европа и Азия. Среща се в Армения, Азербайджан, България, Грузия, Италия, Испания, Русия, Турция, Франция, Швейцария и Иран (Jordanoff

1923; Tutin & al. 1976; Vallès 1985; Meusel & Jäger 1992; Pedashenko & al. 2010; Гусев 2011, 2012; Цонев и др. 2011).

- **Разпространение в страната**

Понастоящем Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia*) е известен само с едно находище от страната – Поноор планина, флористичен район Стара Планина (Западна). Популацията му е съставена от няколко субпопулации, разположени във височинен диапазон от 1200 докъм 1500 м.н.в. За първи път видът се съобщава за флората на България от Jordanoff (1923).

Хербарни материали:

SOM №165520, 24.07.2009 г., К. Vassilev & Н. Pedashenko: In a grassland above the village of Gintsi.

SOM №157158, 06.07.1994 г., Ч. Гусев: Западна Стара планина: Поноор планина, връх Голяма могила, 1560 м.н.в.

4.4. Екология на вида

- **Обща характеристика и състояние на местообитанията**

Видът расте в полуестествени тревни съобщества на каменисти карстови терени. Растителността се отнася към асоциация *Galio lovcense-Artemisietum chamaemelifoliae* Pedashenko & al. 2010 – новоописана асоциация от Поноор планина, в която участва Планинския пелин. Това е ксеромезофилна тревна растителност, развиваща се върху варовикова скална основа. Почвата е средномощна, с примеси на дребен чакъл и по-едри каменни късове, като на места има разкрития на основната скала. Местообитанието на Планинския пелин се отнася към хабитат „6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи)“. Местообитанието е включено в Приложение I на Директива 92/43/ЕЕС и Приложение I на Закона за биологичното разнообразие. Растителността е с преходен характер. Местообитанието носи и някои от характеристиките на хабитат „62A0 Източно субсредиземноморски сухи тревни съобщества“ – присъстват видове като *Trinia glauca*, *Scorzonera hispanica*, *Potentilla cinerea*, *Plantago argentea* и др. Местообитанието е основно под пасищен режим, но пашата е с много ниска интензивност. Част растителността се ползва и сенокосно – по-лесно достъпните със селскостопанска техника участъци.

- **Обобщени данни за условията на средата (надм. височина, наклон, изложение, основна скала, почви, климат)**

Общата площ на територията, която е предложена за защитена е 78.1 ха. При това положение популацията на вида в рамките на проекто-територията е разположена върху

терени с различно изложение и наклон. Като цяло популацията на Планинския пелин заема слабо наклонени терени с южна и източна компонента Надморската височина варира от 1202 м до 1439 м (Pedashenko & al. 2010). Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia*) се развива върху варовикова скална основа. Почвата е средномощна, суха до умереновлажна, с примеси на дребен чакъл и по-едри каменни късове, като на места има разкрития на основната скала. Средната годишна температура е 4.8 °C, а средногодишните валежи са 1164 mm (Колева и Пенева, 1990).

- **Обобщени данни за растителните съобщества, в които се среща вида**

Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia*) влиза в състава на ксеромезофилна тревна растителност, развиваща се върху варовикова скална основа. Растителните съобщества се определят като затворени до полуотворени. Общото проективно покритие на растителността варира между 80 и 100%. Средната височина на тревостоя е около 50 см. Растителността е доминирана от хемикриптофити (83%).

4.5. Състояние на (суб)популациите, собственост и ползване на земите

- **Условия на средата**

Популацията на вида в рамките на ЗТ е разположена върху терени с различно изложение и наклон. Като цяло популацията на Планинския пелин заема слабо наклонени терени с южна и източна компонента Надморската височина варира от 1202 м до 1439 м (Pedashenko & al. 2010). Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia*) се развива върху варовикова скална основа. Почвата е средномощна, суха до умереновлажна, с примеси на дребен чакъл и по-едри каменни късове, като на места има разкрития на основната скала. Средната годишна температура е 4.8 °C, а средногодишните валежи са 1164 mm (Колева и Пенева, 1990).

- **Описание на растителните съобщества, в които се среща вида**

Доминантни видове във фитоценозите са *Brachypodium pinnatum*, *Briza media*, *Bromus riparius* и *Festuca rubra* (Pedashenko & al. 2010). Съпровождащи видове са: *Galium verum*, *Festuca valesiaca*, *Achillea millefolium*, *Teucrium chamaedrys*, *Potentilla cinerea*, *Filipendula vulgaris*, *Chamaespartium sagittale*, *Inula hirta*, *Veronica austriaca subsp. jacquinii*, *Scabiosa columbaria*, *Briza media*, *Sedum album*, *Asperula purpurea*, *Globularia aphyllanthes* и др. Растителността се отнася към асоциация *Galio lovcense-Artemisetum chamaemelifoliae* Pedashenko & al. 2010, съюз *Cirsio-Brachypodium* Hadač & Klika ex Klika 1951, клас *Festuco-Brometea* Br.-Bl. & R. Tx. in Br.-Bl. 1949. Описани са две субасоциации с участието на Планинския пелин - *Galio lovcense-Artemisetum chamaemelifoliae typicum* и *Galio lovcense-Artemisetum chamaemelifoliae centauretosum triumfetti* Vassilev & al. 2012 (Vassilev & al. 2012).

- **Площ на находището**

Цялата популация на Планинския пелин е разположена на площ от около 95 кв. км. (Pedashenko & al. 2010). Общата площ на територията, която е предложена за защитена е 78.1 ха.

- **GPS координати на находището**

Виж разположение на двете субпопулации на вида на картата в **Приложение 7**.

На западната (по-голямата) субпопулация

Централна точка на находището: 43° 4' 44.928" N, 23° 12' 25.975" E

Източна точка на находището: 43° 5' 5.624" N, 23° 17' 41.771" E

Западна точка на находището: 43° 5' 9.752" N, 23° 6' 56.881" E

Северна точка на находището: 43° 6' 3.670" N, 23° 12' 0.097" E

Южна точка на находището: 43° 2' 43.576" N, 23° 13' 22.475" E

Централна точка на обявената защитена територия: 43° 5' 26.263" N, 23° 10' 44.663" E

На източната (по-малката) субпопулация

Централна точка на находището: 43° 8' 24.440" N, 23° 20' 14.545" E

Източна точка на находището: 43° 8' 22.166" N, 23° 21' 3.768" E

Западна точка на находището: 43° 8' 18.781" N, 23° 19' 18.760" E

Северна точка на находището: 43° 9' 24.508" N, 23° 20' 5.684" E

Южна точка на находището: 43° 7' 25.047" N, 23° 20' 44.379" E

- **Численост на индивидите**

Гусев (2011) посочва, че субпопулациите на вида са относително многочислени като на места се явява като субдоминат в тревните съобщества. Представянето на конкретни данни е неприложимо.

- **Плътност**

Плътноста на индивидите в рамките на популацията силно варира, тъй като тя е разположена върху много голяма площ. В по-плътната част на популацията числеността варира между 25 и 55 модула (стръка)/m².

- **Степен на обилие**

Обилието и покритието на индивидите на Планинския пелин варира от „+“ до „4“ по скалата на Браун-Бланке в пробни площи (16 кв.м.), разположени в различни части от популацията на вида.

- **Тенденции**

Понастоящем популацията на Планинския пелин е в относително добро състояние и има условия за нейното запазване и устойчиво съществуване.

- **Бележки за цялостното състояние на популацията**

Популацията на вида е с голяма численост и има реални условия за устойчивото ѝ съществуване. Същевременно, съществуването на вида е зависимо от поддържане на досегашния начин на ползване на растителността – сенокосен режим. Отсъствието на коситба води до натрупване на голямо количество отряла/суха биомаса в местообитанията, от една страна, и до настъпление на конкурентни храстови видове, от друга.

- **Собственост на земите в природните местообитания на вида**

Основната част от популацията на вида се намира в землището на с. Браковци, община Годеч, област София, където собствеността на земите е „Държавна частна“ и са с начин на трайно ползване „Пасище, мера“. Местообитанието е под пасищен режим, но пашата е с много ниска интензивност. В рамките на цялата популация собствеността на земите е „Държавна частна“, „Общинска частна“, „Стопанисвана от общината“, „Частна“, „Общинска публична“ и на „Обществени организации“. Начин на трайно ползване – „Пасище, мера“, „Естествена ливада“, „Храсти“, „Поляна“.

- **Собственост на земите и режим на ползване в района около находището**

Собствеността на земите в съседните територии е „Държавна частна“, „Общинска частна“, „Стопанисвана от общината“, „Частна“, „Общинска публична“ и на „Обществени организации“. Земите са с начин на трайно ползване „Пасище, мера“, „Естествена ливада“, „Храсти“, „Поляна“, „Дървопроизводителна горска площ“, „Иглолистни дървесни видове“.

4.6. Данни за отглеждане на вида в контролирани условия

Няма данни за отглеждане на вида в контролирани условия.

5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ

5.1. Неподлежащи на управление фактори

5.1.1. Популационно-биологични фактори

Популацията на вида е със сравнително добра численост, но е уязвима. Основна заплаха е изолираността на популацията – единствена на Балканския полуостров.

5.1.2. Конкуренция от страна на други видове

Планинският пелин понастоящем изпитва конкурентен натиск от страна храстовите видове, които участват в съобществата. В бъдеще време се очаква видът да бъде подложен на още по-силен конкурентен натиск от различни представители на храстовата растителност като

хвойна (*Juniperus* spp.) и др., поради социално-икономическите промени в страната (виж т. 5.1.4.)

5.1.3. Климатични промени – уязвимост на вида

Планинският пелин е част от ксеромезофилни тервни съобщества, отнасящи се към съюз *Cirsio-Brachypodium pinnati*. Разпространението на съюза в Западна България е детерминирано до голяма степен от високите нива валежите в тези райони (Vassilev & al. 2012). В тази връзка, един от основните естествени фактори оказващи влияние върху състоянието на популацията на вида, е влажността на субстрата. Продължителното засушаването на климата ще окаже негативно влияние върху популацията на Планинския пелин и ще доведе до изместване на ксеромезофилната тревна растителност от ксеротермна такава.

5.1.4. Съществени социално-икономически промени

Съществени заплахи и лимитиращи фактори в резултат на социално-икономически промени са обрастването на местообитанията на Планинския пелин с храсти, поради преустановяване на пашата и коситбата. В миналото тези площи са били използвани като пасища, но в днешно време повечето пасища в района са изоставени или се поддържа пасищен режим с много ниска интензивност.

5.2. Подлежащи на управление фактори

5.2.1. Влошаване и разрушаване на местообитания

За момента не се наблюдават процеси на физическо унищожаване на местообитанията на вида. Влошаване на състоянието на местообитанията на Планинския пелин се очакват в бъдеще време като резултат от настъплението на храсти. Този естествен за растителността процес е сред факторите, подлежащи на управление. Също така се наблюдава натрупване на голямо количество суха тревна маса от предходните години.

5.2.2. Пряко унищожаване

Пряко унищожаване на индивиди на вида може да се получи при опожаряване на терените.

5.2.3. Причинени от човешка дейност

Основните антропогенни фактори, оказващи влияние върху състоянието на популацията на Планинския пелин са пашата, преминаването през находищата на вида (туристически натиск) и опожаряването на терените. Опожаряването оказва крайно негативно влияние върху

популацията, тъй като индивидите на Планинския пелин изгарят, а заедно с тях и образуваните плодосемки.

5.2.4. Въздействие на социално икономически фактори от управляем характер

Реализирането на инвестиционни намерения в рамките на находището е потенциална заплаха, която може да причини необратими негативни последици както за вида, така и за неговото местообитание.

5.2.5. Инвазивни чужди видове

За момента не се наблюдава конкурентен натиск от инвазивни видове върху популацията на Планинския пелин.

5.2.6. Случайни фактори

До момента не са констатирани случайни фактори, оказващи негативно влияние върху популацията на Планинския пелин.

6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ

6.1. Опазване на местообитания

За опазване на находището на вида в землището на с. Браковци, общ. Годеч, обл. Сифийска, със Заповед № РД-547/09.07.2013 г. на Министъра на околната среда и водите (обн., ДВ бр. 67/2013 г.), е обявена защитена територия по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ) - защитена местност „Планински пелин – с. Браковци. Режимите в защитената местност са описани в Приложение 9. Допълнителна информация може да се намери на интернет страницата на ИАОС, където е регистърът на ЗТ (<http://eea.government.bg/zpo/bg/>).

Находището на вида планински пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) в землището на с. Браковци попада в границите на защитени зони по смисъла на Закона за биологичното разнообразие BG0002005 „Понор“ за опазване на дивите птици, обявена със Заповед № 547/05.09.2008 г. (обн. ДВ, бр. 83/2008 г.) на министъра на околната среда и водите и BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 661/16.10.2007 г. на Министерския съвет (обн., ДВ бр. 85/2007 г.), изм. РМС № 811/2010, (обн., ДВ бр. 96/2010 г.).

Находището при с. Дружево, общ. Своге, обл. Софийска, попада частично в зоните BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ и BG0000166 „Врачански Балкан“ за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 122/02.03.2007 г. на Министерския съвет (обн., ДВ бр. 21/2007 г.) и в защитена зона BG0002002 „Западен Балкан“ за опазване на дивите птици, обявена

със Заповед № РД – 119/09.02.2012г. (обн. ДВ бр.20/09.03.2012г.), изменена със Заповед № РД – 68/28.01.2013г., (обн. ДВ бр.10/05.02.2013г.).

6.2. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг

- Разработен е и се прилага дългосрочен (10 годишен) мониторингов план за популацията на Планинския пелин (Приложено);
- Разработен е настоящият проект на план за действие за опазването на вида.

6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му

Проведени са информационни срещи с кметовете по места, с цел повишаване на природозащитната култура на местната общност. Изготвени са и са разпространени брошури и плакати с необходимата информация за вида. Изработена е информационна табелка за поставяне в близост до находището или съответната община (по преценка на кмета).

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ

7.1. Политики и законодателство

- Необходимо е поставяне на информационна табела за наличието на защитена местност, а също и че видът е защитен;
- Контрол от страна на РИОСВ – при провеждане на процедури по ОВОС/ЕО да се оценява евентуалното въздействие на инвестиционните намерения, засягащи популацията на вида.

7.2. Укрепване на научната основа за ефективното опазване на вида

- Проучване на подходящи местообитания и издирване на нови находищата на вида;
- Проучване на семенна продукция, кълняемост на семената, развитие на семеначетата;
- Молекулярни и генетични изследвания.

7.3. Изследвания и мониторинг

- Изготвен е дългосрочен (10 годишен) мониторингов план за популацията на Планинския пелин.
- Необходимо е проучване биологията и екологията на вида, както и динамиката на неговата популация. Също така и проучване на динамиката на растителността, в която участва популацията на вида
- Обучение на извършващите мониторинга лица;
- Тестване и адаптиране на мониторинговите планове

7.4. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията му - *in situ* и *ex situ*

За *ex situ* опазване на вида е необходимо събиране и съхранение на семенен материал в Националната семенна ген-банка (Институт за растителни генетични ресурси, Садово). *In situ* дейности понастоящем не са необходими.

7.5. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида

- Провеждане на информационни срещи с цел повишаване на природозащитната култура на местната общност. Изготвяне и разпространение на брошури и плакати, поставяне на информационно табло в близост до находището и съответната община;
- Информация на Internet страницата на проекта.

8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Целта на мониторинга върху изпълнението на Плана за действие е да се оцени степента на неговото прилагане и ефективността за постигане на благоприятен консервационен статус на вида.

Цел	Индикатор	Период на наблюдение	Отговорник
Оценка на степента на изпълнение на Плана			
100 % изпълнение на дейностите от Плана	% от броя изпълнени дейности от Плана за действие за съответната година	всяка година	МОСВ
100 % от предвидените в Плана средства са изразходени	% изразходени средства от предвидените в Плана за действие за съответната година	всяка година	МОСВ
Местните власти и жителите на общината, запознати с проблемите по опазването на вида	Проведена анкета/допитване с местните власти и жителите на общината	веднъж на три години	МОСВ
Оценка на ефективността на Плана			
Липса на видими намаления на размера на популацията	Констатирани видими намаления на площта на популацията	всяка година	МОСВ, РИОСВ
Числеността на индивидите в находището остава стабилна или нараства	Брой на индивидите в площадките за мониторинг в дадено находище на вида	всяка година	МОСВ, РИОСВ
Липсват видими нарушения в местообитанията на вида	Констатирани видими нарушения в състоянието на местообитанията	всяка година	МОСВ, РИОСВ

9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА НАБЕЛЯЗАНИТЕ ДЕЙНОСТИ, ИНДИКАТОРИ

Посочените източници на финансиране са индикативни и средства за изпълнение на дейностите могат да се търсят и от други източници.

Дейности	Отговорни институции/ партньори	Необходими средства, в лв.											Източници на финансиране	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	общо		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
I. Цел: Политики и законодателство														
1. Поставяне на информационна табела, че видът е защитен	РИОСВ-София		+	+										В рамките на определените бюджети
2. Контрол от страна на РИОСВ – при провеждане на процедури по ОВОС/ЕО да се оценява евентуалното въздействие на инвестиционните намерения, засягащи популацията на вида	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, РИОСВ-София	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Не е необходимо финансиране
II. Цел: Укрепване на научната основа за ефективното опазване на вида														
1. Проучване на подходящи местообитания и издирване на нови находищата на вида	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ;	1000	1000	1000	1000	1000	+	+	+	+	+	5000	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ; други източници	
2. Проучване на семенна продукция, кълняемост на семената, развитие на семеначетата	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ	+	+	+									други източници	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
3. Молекулярни и генетични изследвания	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ		2000	2000								4000	други източници
III. Цел: Мониторинг на вида													
1. Обозначаване на пробните площи за мониторинг	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ	+	+	+									Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ; други източници
2. Обучение на извършващите мониторинга лица	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, РИОСВ-София	+	+	+									Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ; други източници
3. Тестване и адаптиране на мониторинговите планове	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, РИОСВ-София	+	+	+	+								Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ; други източници
4. Дългосрочен мониторинг на популациите	РИОСВ-София	200	280	200	320	200	200	320	200	200	320	2440	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, в рамките на определените бюджети
IV. Цел: Ex-situ опазване на вида													
1. Депозиране на семенен материал в Националната семенна генбанка в Садово	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, ИРГР - Садово		+	+			+				+		Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ; други източници

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
V. Цел: Повишаване на информираността на местното население													
1. Разяснителна и информационна дейност сред обществеността по места – работни срещи в РИОСВ с участие на кметове, НПО, учаци, природозащитници и пр.	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, МОСВ, РИОСВ-София	+	+				+				+		Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, в рамките на определените бюджети
2. Информираност на местната общественост за наличието на ЗТ – поставяне на информационни табели	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, МОСВ		+	+	+								Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ; други източници
3. Информация на Internet страницата на проекта	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ
4. Разпространение на печатни информационни материали сред местната общественост	Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, МОСВ		+	+	+								Проект Life08 NAT/BG/279 на ИБЕИ, в рамките на определените бюджети

10. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.

Списък на използваните съкращения

БАН – Българска академия на науките

ЕО – Екологична оценка

ЗМ – Защитена местност

ЗТ – Защитена територия

ИАГ – Изпълнителна агенция по горите

ИБЕИ – Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания

МОСВ – Министерство на околната среда и водите

НПО – Неправителствена организация

НТП – Начин на трайно ползване на земите

ОВОС – Оценка на въздействието върху околната среда

ОС – Оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони

РиОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите

GPS – Global Positioning System (Глобална система за позициониране)

IUCN – International Union for Conservation of Nature (Международен съюз за защита на природата) – International Union for Conservation of Nature (Международен съюз за защита на природата)

ПРИЛОЖЕНИЕ 2.

Библиография

- Гусев, Ч.** 2011. Планински пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.). – В: **Пеев, Д. и др.** (ред.), Червена книга на Република България. Том 1. Растения и гъби. БАН, МОСВ. Електронно издание: <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>
- Гусев, Ч.** 2012. Род Пелин - *Artemisia* L. – В: **Пеев, Д. (ред.)**, Флора на РБ. Том. 11, с. 388-411. София, изд. на БАН.
- Директива на Съвета 92/43/ЕИО** от 21.05.1992 за запазването на природните местообитания и на дивата флора и фауна.
- Закон за биологичното разнообразие**, обн., ДВ, бр. 77 от 09.8.2002г.
- Закон за защитените територии**, обн., ДВ, бр. 133 от 11.11.1998г.
- Заугольнова, Л. Б., Смирнова, О. В., Комаров, А. С., Ханина, П. Г.** 1993. Мониторинг фитопопуляций. – Успехи совр. биол. Т. 113. Вып. 4, С. 402-414.
- Колева, Ек. & Пенева, Р.** 1990. Климатичен справочник. Валежи в България. Изд. БАН.
- Цонев, Р., Димитров, М. & Гусев, Ч.** 2011. Планински петрофитни степи. – В: **Бисерков, В.** (ред.), Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН, МОСВ. Електронно издание: <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>
- Begon, M, Townsend, C. & Harper, J.** 2006. Ecology. From Individuals to Ecosystems. Blackwell Scientific Publications, Oxford.
- Bilz, M., Kell, S.P., Maxted, N. & Lansdown, R.V.** 2011. European Red List of Vascular Plants. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gussev, Ch.** 2009. *Artemisia chamaemelifolia* Vill. – In: **Petrova, A. & Vladimirov, V.** (eds), Red List of Bulgarian vascular plants. – Phytol. Balcan., **15**(1): 63-94.
- IUCN.** 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland & Cambridge.
- IUCN.** 2003b. Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria. IUCN Species Survival Commission. Gland & Cambridge.
- IUCN.** 2003a. Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional Levels: Version 3.0. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland & Cambridge.
- Jordanov, D.** 1923. *Artemisia chamaemelifolia* Vill. in Bulgarien. – Österr. Bot. Z. (Wien), **72**(1-5): 93.
- Meusel, H. & Jäger, E.J.** 1992. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora, Karten, Literatur, Register, **3**: p. 486. Gustav Fischer Verlag, Jena.

- Pedashenko, H., Vassilev, K. & Apostolova, I.** 2010. Local occurrence of *Artemisia chamaemelifolia* Vill. in Bulgaria. – Ann. Bot. (Roma), 0: 51-56.
- Raunkiaer, C.** 1934. The Life Forms of Plants. Oxford University Press, Oxford. (Translated from the original published in Danish, 1907.)
- Ryttäri, T., Kukk, Ü., Kull, T., Jäkäläniemi, A. & Reitalu, M.** (Eds.) 2003. Monitoring of threatened vascular plants in Estonia and Finland – methods and experiences. – The Finnish Environment **659**: 1-122.
- Tabur, S., Civelek, Ş., Öney, S., Yilmaz Ergun, Ş. B., Kurşat, M. & Turkoğlu, İ.** 2012. Chromosome counts and karyomorphology of some species of *Artemisia* (*Asteraceae*) from Turkey. – Turk. J. Bot., **36**: 235-246. doi:10.3906/bot-1010-98
- Torrell, M. & Vallès, J.** 2001. New or rare chromosome counts in the genus *Artemisia* L. (*Asteraceae*, *Anthemideae*) from Armenia and Iran. – Bot. J. Linn. Soc., **135**: 51–60. doi: 10.1006/bojl.2000.0358
- Tutin, T.G., Persson K. & Gutermann W.** 1976. *Artemisia* L. – In: **Tutin T.G. & al.** (eds.), Flora Europaea. Vol. **4**, 178-186. Cambridge Univ. Press, Cambridge.
- Vallès, J.** 1985. *Artemisia chamaemelifolia* Vill., nueva especie para la flora andaluza. – Fontqueria, **8**: 1-3.
- Vassilev, K. Apostolova, I. & Pedashenko, H.** 2012. *Festuco-Brometea* in Western Bulgaria with an emphasis on *Cirsio-Brachypodium pinnati*. – Hacquetia, **11**(2): 227-248.
- Walter, K.S. & Gillett, H.** (eds) 1998. *1997 IUCN Red List of Threatened Plants*. Compiled by the World Conservation Monitoring Centre. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3.

Снимков материал на вида и неговите местообитания

Планински пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.)

Планински пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) – месец юли, фаза на цъфтеж

Планински пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) – месец август, фаза на цъфтеж

Общ изглед на местообитанието на Планинския пелин (*Artemisia chamaemelifolia*)

Общ изглед на местообитанието на Планинския пелин (*Artemisia chamaemelifolia*)

– реална заплаха за вида от настъплението на храсти.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4.

Методика

за оценка на популациите и находищата на растителния вид

Планинския пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.)

За оценка състоянието на популациите и находищата **в периода на прилагане на плана за действие** (2014–2023 г.) ще бъде използвана Методиката, разработена в рамките на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие. Тази Методика се разработва на базата на събраните данни от провеждан мониторинг в съответствие с Методиката за мониторинг на висши растения, утвърдена в рамките на НСМБР. <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr>

По време на разработване на плана за действие, в периода 2011–2013 г., данните от провеждания мониторинг са събирани, следвайки гореспоменатата Методика за мониторинг на висши растения, като са отчитани основните популационни параметри (според методическите указания на Заугольнова и др. (1993) и (Ryttäri & al., eds. 2003) в Полевия формуляр за набиране на първични данни

ПРИЛОЖЕНИЕ 5.

План за мониторинг, вкл. стандартни бланки, формуляри

ПЛАН ЗА МОНИТОРИНГ НА *ARTEMISIA CHAMAEMELIFOLIA* VILL.

1. Въведение

Планинският пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) е един от целевите видове, обект на проекта “Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растенията в България, чрез прилагане на модела на растителните микрорезервати”, финансиран от програмата на ЕС за околна среда Life+. Целта на този проект е да бъдат опазени уникални видове от българската флора, чиито популации се намират извън съществуващите защитени територии и са изложени на голям риск от унищожаване.

2. Цели на мониторинга

- 2.1. Да се установи състоянието на популацията и нейната динамика (базова година за сравнение – 2013г.).
- 2.2. Да се определят основните фактори, имащи неблагоприятно въздействие върху вида и неговото местообитание, и да се предприемат адекватни мерки за тяхното минимизиране.
- 2.3. Да се запази сегашното състояние на местообитанието.
- 2.4. Да се запази сегашният размер и състояние на популацията.

3. Обща информация за вида

3.1. Природозащитен статут: Критично застрашен (CR) на национално ниво (Gussev 2009; Гусев 2011), включен в Приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие (защитен вид) и Червена книга на Република България, том 1, Растения и гъби. Видът е глациален реликт.

Находището на *Планинския пелин* в землището на с. Браковци попада в НАТУРА 2000 зони BG0002005 “Понор” – Защитена зона по Директивата за птиците и BG0001040 „Западна Стара Планина и Предбалкан” – Защитена зона по Директивата за местообитанията.

3.2. Морфологично описание: *Artemisia chamaemelifolia* (сем. *Asteraceae*) е многогодишно ароматно тревисто растение. Стъблото почти или изцяло голо, с височина (15)30–60 см, полувдървяло в основата. Листата двойно до тройно пересто наделени, без жлезисто точкуване; стъбловите приседнали, най-долните сегменти на листата обхващат стъблото. Съцветието сложна метлица, с многобройни кошнички и множество, понякога скъсени клонки; долните присъцветници едри, листоподобни, горните дребни, прости. Кошничките полусферични, с диаметър около 3 мм, на къси дръжки, увиснали, събрани по няколко в

малки гроздовидни съцветия. Обвивните листчета голи или слабо влакнести, външните линейни, тревисти, вътрешните продълговати, почти изцяло ципести. Венчето жълто, голо, жлезисто. Цъфти в периода VI–VIII, плодоноси VIII–X. Ветроопрашващо се растение. Размножава се със семена и вегетативно – чрез издънки.

3.3. Общо разпространение: Географският ареал на вида включва Европа и Азия. Среща се в Армения, Азербайджан, България, Грузия, Италия, Испания, Русия, Турция, Франция, Швейцария и Иран (Jordanoff 1923; Tutin & al. 1976; Vallès 1985; Meusel & Jäger 1992; Pedashenko & al. 2010; Гусев 2011, Цонев и др. 2011).

3.4. Разпространение в България: Понастоящем *Планинският пелин* е известен само с едно находище от страната – Понор планина, флористичен район Стара Планина (Западна). Популацията му е съставена от няколко субпопулации, разположени във височинен диапазон от 1200 докъм 1500 м.н.в. За първи път видът се съобщава за флората на България от Jordanoff (1923).

3.5. Местообитания на вида: Видът расте в полуестествени тревни съобщества на каменисти карстови терени. Растителността се отнася към асоциация *Galio lovcense-Artemisietum chamaemelifoliae* Pedashenko & al. 2010 – новоописана асоциация от Понор планина, в която участва *Планинският пелин*. Това е ксеромезофилна тревна растителност, развиваща се върху варовикова скална основа. Почвата е средномощна, с примеси на дребен чакъл и по-едри каменни късове, като на места има разкрития на основната скала. Растителните съобщества се определят като затворени до полуотворени. Общото проективно покритие на растителността варира между 80 и 100%. Средната височина на тревостоя е около 50 см. Доминантни видове са *Brachypodium pinnatum*, *Briza media*, *Bromus riparius* и *Festuca rubra*.

3.6. Основни заплахи за вида: Популацията на вида е със сравнително добра численост, но е уязвима. Основни заплахи са изолираността на популацията (единствена на Балканския полуостров), опожаряването на терените, в които се среща видът, както и обрастването на местообитанието с храсти, поради преустановяване на пашата. В миналото терените са били използвани като пасища, но в днешно време повечето пасища в района са изоставени или се поддържа пасищен режим с много ниска интензивност. Също така реализирането на инвестиционни намерения в рамките на находището е потенциална заплаха, която може да причини необратими негативни последици както за вида, така и за неговото местообитание.

4. Показатели и методи на мониторинг

За мониторинга на вида се използва Формуляр за мониторинг на висши растения на ИАОС, който е допълнен с Допълнителен формуляр, изготвен от експертите в проекта специално за вида. По-долу са изброени само показателите от Допълнителния формуляр.

За попълването на Формуляра за мониторинг на висши растения на ИАОС се използва издадената към него методика. Всички данни, които ще бъдат събрани са съвместими с Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие и могат да бъдат предоставени и използвани от ИАОС. По-долу са посочени указания само за показателите от Допълнителния формуляр. Неразделна част от Мониторинговия план са: **Формуляр за мониторинг на висши растения на ИАОС** и **Допълнителен формуляр** в 2 части: *Показатели за наблюдение на цялата популация* и *Показатели за наблюдение в контролните площадки*.

4.1. **Място за извършване на мониторинга:** голямата суб-популация на *Artemisia chamaemelifolia* и неговите местообитания, разположени северно от с. Бракъовци, Софийска област.

4.2. **Вид и брой площадки за мониторинг:** 2 броя постоянни площадки за мониторинг за всяка суб-популация, с размер 4 × 4 м (16 кв.м.), GPS координати – в бланката за мониторинг.

4.3. **Време на мониторинга:** 2 пъти годишно – средата на м. юли (*фаза на цъфтеж*) и средата на септември (*фаза на плодоносене*).

4.3.1. ежегодно – за всички показатели без 4.6.6.

4.3.2. през 2 години (на всяка трета година) – само за показател 4.6.6.

4.4. **Отчетни единици**

Тъй като видът се размножава и вегетативно чрез издънки, определянето/отдиференцирането на отделните индивиди на терен практически е много трудно. Поради тази причина всяко индивидуално стъбло от една туфа ще се брои като отделна отчетна единица (това са т. нар. модули).

4.5. **Свързани с цялата популация в защитената територия**

4.5.1. Окомерна оценка за състоянието на популацията.

Дава се визуална оценка на състоянието на индивидите. Отчитат се видими особености на популацията, като косене през предходната година, следи от изпасване, опожаряване с видими негативни последици за вида, гъбни заболявания, нападение от насекоми-вредители и т.н.

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – месец юли.

4.5.2. Видими нарушения в местообитанието.

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – месец юли.

4.5.3. Заплахи за популацията.

Заплахите се отбелязват при всяко посещение от приложен списък (*отчитат се по формуляра на IUCN*, който е приложен към Формуляр за мониторинг на *Artemisia chamaemelifolia*).

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – месец юли.

4.6. *Свързани с постоянните площадки за мониторинг*

4.6.1. *Брой на “модулите” на Artemisia chamaemelifolia във всяка площадка за мониторинг.*

Изброяват се отделните модули (индивидуални стъбла) в рамките на площадката.

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – месец юли.

4.6.2. *Общо проективно покритие на индивидите на Artemisia chamaemelifolia във всяка постоянна площадка.*

Общото проективно покритие на всички индивиди на *Artemisia chamaemelifolia* в рамките на мониторинговата площадка се отчита окомерно в проценти или по комбинираната скала за обилие и покритие на Braun-Blanquet.

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – месец юли.

4.6.3. *Височина на преобладаващата част от стъблата на Artemisia chamaemelifolia във всяка постоянна площадка.*

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – месец юли.

4.6.4. *Фотография на растителността във всяка постоянна площадка.*

Растителността се заснема в максимално близък план, така че цялата площадка да попада в един кадър.

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – месец юли.

4.6.5. *Определяне дела на цъфтящите и плодоносещи “модули” на Artemisia chamaemelifolia във всяка постоянна площадка.*

Посочва се точния брой на модулите (индивидуални стъбла) на *Artemisia chamaemelifolia*, които са във фаза на цъфтеж (през м. юли) или плодоношение (през м. септември).

Отчита се всяка година в периода на цъфтеж – средата на месец юли и в периода на плодоносене – средата на месец септември.

4.6.6. *Фитоценологично описание във всяка площадка за мониторинг.*

Фитоценологичните описания се извършват от специалист – ботаник по методиката на Braun-Blanquet.

Отчита се на всяка трета година в периода на цъфтеж – месец Юли.

5. Необходими ресурси (за 10 години)

Календарна година	Начин на калкулация	Брой експерти	Сума
2011	2 дни през юли 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв реквизит: *	2 от екипа на проекта	200 лв от проект Life +
2012	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 4 експерти × 20 лв дневни = 160 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв реквизит: *	2 от екипа на проекта 2 от РИОСВ София	280 лв от проект Life +
2013	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв реквизит: *	2 от РИОСВ София	200 лв от РИОСВ София (МОСВ)
2014	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв 1 ден × 2 ботаника × 60 лв хонорар = 120 лв реквизит: *	2 от РИОСВ София 2 ботаници (юли)	320 лв от РИОСВ София (МОСВ)
2015	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв реквизит: *	2 от РИОСВ София	200 лв от РИОСВ София (МОСВ)
2016	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв реквизит: *	2 от РИОСВ София	200 лв от РИОСВ София (МОСВ)
2017	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв 1 ден × 2 ботаника × 60 лв хонорар = 120 лв реквизит: *	2 от РИОСВ София 2 ботаници (юли)	320 лв от РИОСВ София (МОСВ)
2018	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв реквизит: *	2 от РИОСВ София	200 лв от РИОСВ София (МОСВ)
2019	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв	2 от РИОСВ София	200 лв от РИОСВ

	2 дни × 60 лв пътни = 120 лв реквизит: *		София (МОСВ)
2020	1 ден през юли + 1 ден през септември 2 дни × 2 експерти × 20 лв дневни = 80 лв 2 дни × 60 лв пътни = 120 лв 1 ден × 2 ботаника × 60 лв хонорар = 120 лв реквизит: *	2 от РИОСВ София 2 ботаници (юли)	320 лв от РИОСВ София (МОСВ)
Общо	Разходи за мониторинг на <i>Artemisia chamaemelifolia</i> за периода 2011-2020 г.	Разходи проект Life +	480 лв.
		Разходи РИОСВ София	1960 лв.

***необходим реквизит за терен:** рулетка – 20 m, бланки за мониторинг (на ИАОСВ и Допълнителния формуляр) и методиките към тях, фотоапарат, молив, химикал, канап (или тънко въже) за маркиране на площадките (2 бр. × 20 m), минимум 8 маркерни колчета с дължина 60–70 cm, калкулатор, клипборд, бележник, чук (около 1 kg).

***реквизит за фитоценологичните описания:** формуляр за фитоценологични описания, молив, химикал, канап (или тънко въже) за маркиране на площадките (2 бр. × 20 m), минимум 8 маркерни колчета с дължина 60–70 cm, клипборд, бележник, чук (около 1 kg).

* – превзиденият реквизит не е остойностен, което ще бъде направено непосредствено преди началото на мониторинговия период в зависимост от наличните в РИОСВ-София материали.

Цитирана литература

Гусев, Ч. 2011. *Планински пелин (Artemisia chamaemelifolia Vill.)*. – В: Пеев, Д. и др. (ред.), Червена книга на Република България. Том 1. Растения и гъби. БАН, МОСВ. Електронно издание: <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>

Закон за биологичното разнообразие. 2002. Държавен вестник, 77: 9–43; изм. ДВ. бр. 64 от 7 август 2007 г.

Цонев, Р., Димитров, М., Гусев, Ч. 2011. *Планински петрофитни степи*. – В: Бисерков, В. (ред.), Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН, МОСВ. Електронно издание: <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>

Gussev, Ch. 2009. *Artemisia chamaemelifolia Vill.* – In: Petrova, A. & Vladimirov, V. (eds), Red List of Bulgarian vascular plants. – Phytol. Balcan., 15(1): 63-94.

Jordanov, D. 1923. *Artemisia chamaemelifolia Vill.* in Bulgarien. – Österr. Bot. Z. (Wien), 72(1-5): 93.

Meusel, H. & Jäger, E.J. 1992. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora, Karten, Literatur, Register, 3: p. 486. Gustav Fischer Verlag, Jena.

Pedashenko, H., Vassilev, K. & Apostolova, I. 2010. Local occurrence of *Artemisia chamaemelifolia* Vill. in Bulgaria. – Ann. Bot. (Roma): 51-56.

Tutin, T.G., Persson K. & Gutermann W. 1976. *Artemisia* L. – In: Tutin T.G. & al. (eds.), Flora Europaea. Vol. 4, 178-186. Cambridge Univ. Press, Cambridge.

Vallès, J. 1985. *Artemisia chamaemelifolia* Vill., nueva especie para la flora andaluza. – Fontqueria, 8: 1-3.

Попълнен формуляр от мониторинга на популацията през 2013 г.

Вид (латинско име): <i>Artemisia chamaemelifolia</i> Vill.			
Дата	Начален час / Краен час на наблюдението	Място [Отбелязва се конкретното място на находището, местност]	
22.08.2013	10,40 ч./ 13,00 ч.	Западна Стара планина, в землището на с. Браковци	
Пробна площ (име/№) 1 GPS координати на пробната площ (WGS 84):			
Longitude 23.174774E		Longitude 23.180188E	Longitude 23.186762E
Longitude 23.174774E		Longitude 23.186762E	Longitude 23.176561E
Latitude 43.099159N		Latitude 43.100217N	Latitude 43.090061N
Latitude 43.099159N		Latitude 43.088085N	Latitude 43.088085N
Населено място		Област	Община
с. Браковци		Софийска	Годеч
NUTS код	РДГ	РИОСВ	Държавно Горско Стопанство (ДГС)
		София	
Държавно Ловно Стопанство (ДЛС)		Отдел	Подотдел
Надморска височина: 1440 м		Биогеографски регион Алпийски	
Мястото попада в:			
[ако мястото попада в ЗТ, се отбелязва името]			
Защитена територия по ЗЗТ:		Име	
Национален парк		ПУ:	
		Отдел:	Подотдел:
Природен парк			
Резерват			
Поддържан резерват			

Природна забележителност		
Защитена местност	Планински пелин – с. Бракъовци	
Други защитени територии:	Име	
Защитена зона за птици	BG0002005 Понор	
Защитена зона за месообитания	BG0001040 Западна Стара Планина и Предбалкан	
Рамсарско място		
Вид ползване на земята: пасищно (с много ниска интензивност)		
Собственост на земята: държавна частна		
Екип:	Наблюдатели	Институция
1.	Владимир Владимиров	ИБЕИ – БАН
2.	Николай Велев	ИБЕИ – БАН

Наличие в близост до находището на:	да / не	Разстояние до находището [в м]
Туристически пътеки	Не	
Горски пътища	Не	
Потоци	Не	
Реки	Не	
Обработваеми места	Не	
Населени места	Не	
Постройки	Не	
Пътища	Не	
Флористичен район: <u>[подчертава се]</u> Беласица, Витошки район, Дунавска равнина, Западни гранични планини, Знеполски район, Долината на р. Места, Пирин, Предбалкан, Рила, Родопи (Западни, Средни, Източни), Средна гора (Западна, Средна, Източна), Струмска долина, Странджа, Североизточна България, Славянка, <u>Стара планина (Западна, Средна, Източна)</u> , Софийски район, Тракийска низина, Тунджанска хълмиста равнина, Черноморско крайбрежие (северно, южно)		
Отчетна единица : <u>[подчертава се]</u> дърво, храст, храстче, отделно тревисто растение, туфа, <u>цветоносен стрък</u> , вегетативни листни розетки, <u>вегетативен летораст</u> , генеративен летораст, млади връхни разклонения, група		
Фенологична фаза:		
Вегетативно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]
Поници, пъпки		
Начало на вегетация		
Вегетация		+
Край на вегетация		
Отмиране		
Генеративно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]
Появяване на съцветия /спороносните листа		
Бутонизация /начало на спорообразуване		
Начало на цъфтежа /спорообразуване		
Пълен цъфтеж /спороносене		
Край на цъфтежа/ спороносенето		+

Узряване на плодовете/спорангиите			
Зрели плодове/спорангии			
Няма признаци на генеративни органи			
GPS координати на популацията (WGS 84): Longitude		Latitude N	
Longitude	Longitude	Longitude	Longitude
Latitude	Latitude	Latitude	Latitude
Характеристика на местообитанието:			
Изложение: N, S, E, W, NE, NW, SE, SW		Форма на релефа: склон	
Наклон в градуси: [отбелязва се с +]		Основна скала: [отбелязва се с +]	
1–5°		Силикат	
6–10°	+	Варовик	+
11–15°		Лъос	
16–20°		Пясъчник	
21–25°		Неразкрито	
26–30°		друга основна скала:	
31–35°			
36–40°			
Почва:			
Тип: [отбелязва се с +]		Мощност: [отбелязва се с +]	
Смолници		Плитки	
Метаморфни		Средномощни	
Черноземи		Мощни	+
Файоземи		Ерозия:	[отбелязва се с +]
Лесивирани		Неерозирано	+
Планосоли		слабо ерзирано	
Жълтоземи		силно ерозирано	
Торфенисти			
Влажност: [отбелязва се с +]		[отбелязва се с +]	
Сухи		Преовлажнени	
умерено влажни	+	Заливни	
Влажни		с променлива влажност	
Категория природно формиране:			[отбелязва се с +]
Морски местообитания			
Крайбрежни местообитания			
Блата, торфища и мочурища			
Тревни съобщества и съобщества на мъхове и лишей			+
Храстови, храстчеви и тундрови съобщества			+
Гори, горски и други залесени територии			
Скални местообитания			
Общо проективно покритие на растителността в %: 95%			
Тип растителност:			[отбелязва се с +]
Широколистни летезелени листопадни гори от средноевропейски тип			

Степна растителост		
Бореално-планинска растителост		
Аркто-алпийска растителост		
Средиземноморска растителост		
Водна растителост		
Проективно покритие на дървесните видове в %: 5%		
№	Дървесни видове (латинско име)	
1.	Pinus sylvestris	5.
2.	Betula pendula	6.
3.	Sorbus aucuparia	7.
4.		8.
Проективно покритие на храстите в %: 25%		
№	Храсти (латинско име)	
1.	Juniperus sibirica	5.
2.		6.
3.		7.
4.		8.

Проективно покритие на тревистите видове в %: 65%			
№	Тревисти видове (латинско име)		
1.	Artemisia chamaemelifolia	11.	Veronica austriaca subsp. jacquinii
2.	Festuca rubra agg.	12.	Scabiosa columbaria
3.	Galium verum	13.	Briza media
4.	Festuca valesiaca	14.	Sedum album
5.	Achillea millefolium	15.	Asperula purpurea
6.	Teucrium chamaedrys	16.	Globularia aphyllanthes
7.	Potentilla cinerea	17.	
8.	Filipendula vulgaris	18.	
9.	Chamaespartium sagittale	19.	
10.	Inula hirta	20.	
№	Други консервационно значими видове (латинско име)		
1.		3.	
2.		4.	
№	Конкуриращи видове (латинско име)		
1.	Juniperus sibirica	5.	
2.		6.	
Площ на популацията в ha:			
Плътност на популацията Вегетативни: (брой отчетни единици / 2 m):		Генеративни:	Общо:
Проективно покритие на наблюдавания вид в %:			
Брой отчетни площадки: 2			
№	Наличие на инвазивни видове:	% на засегнатата популация:	

1.		
№	Заплахи и природни явления:	% на засегната площ / популация:
1.	A04.03 Липса на изпасване	100%
2.	K04.01 Конкуренция (от <i>Juniperus sibirica</i>)	80%
№	Взети мерки за опазване и възстановяване:	
1.	Обявена защитена местност за част от находището	
<p>Бележки: отчетните площадка са с размер 4 x 4 m; в отчетна площадка 1 (43.09466N, 23.17936E) – общо 401 стръка (модули), от които нецъфтящи – 290 и цъфтящи – 111 в отчетна площадка 2 (43.09378N, 23.17909E) – общо 884 стръка (модули), от които нецъфтящи – 514 и цъфтящи – 370</p>		
Снимки [отбелязва се с + наличието на снимки, направени по време на наблюдението]		+
Карти [отбелязва се с + наличието на карта/ карти на мястото за наблюдение]		

ПРИЛОЖЕНИЕ 6.

Методика

за събиране, съхранение и предоставяне на семена от растителния вид Планински пелин (*Artemisia chamaemelifolia* Vill.) от сем. Сложноцветни (*Asteraceae*)

Планинският пелин е един от най-редките видове в българската флора, известен с едно находище от страната – Понор планина, флористичен район Стара Планина (Западна). Видът е включен в Приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие (защитен вид), в Червения списък, където е оценен по критериите на *IUCN*, с категория на застрашеност „Критично застрашен” (Gussev 2009) и Червена книга на Република България, Том 1, Растения и гъби (Гусев 2011). *Artemisia chamaemelifolia* Vill. (Планински пелин) е многогодишно тревисто растение от сем. *Asteraceae* (Сложноцветни), хамефит. Цъфти в периода VI–VIII, плодоноси VIII–X. Ветроопрашващо се растение. Размножава се със семена и вегетативно – чрез издънки. Популацията на вида е с добра численост, но е уязвима. Основни заплахи са изолираността на популацията (единствена на Балканския полуостров), опожаряването на терените, в които се среща видът, както и обрастването на местообитанието с храсти, поради преустановяване на пашата.

2. Място за събиране на семена

Семената се събират от единствената популация на вида в Понор планина.

3. Количество на семената

Количеството семена, което може да бъде събрано еднократно е ориентировъчно – 500 бр.

4. Технология за събиране и съхранение на семената

Семената се събират в хартиени пликове в период на пълна зрялост – от юли до септември. Пробите се придружават от хербарен образец, внесен хербариума на ИБЕИ-БАН. До предаването им в семенната банка се съхраняват съгласно изискванията.

Протокол

за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки

от целевите видове по проект

„Пилотна мрежа от малки защитени територии за видове от българската флора по модела на растителните микрорезервати”

1. Увод

За опазването на растителното разнообразие ключова роля имат *in situ* дейностите, но от съществено значение е и опазването на растителните видове извън техните естествени находища (*ex situ*). Тези принципи са залегнали в Конвенцията за Биологичното разнообразие (CBD, <http://www.cbd.int>), Глобалната Стратегия за опазване на растенията (GSPC, <http://www.cbd.int/gspc/>) и Европейската стратегия за опазване на растенията (ESPC, http://www.plantaeuropa.org/pe-EPCS-what_it_is.htm).

Събирането и съхранението на семена в семенни банки е процедура, широко използвана за *ex situ* опазването на растителните генетични ресурси. Събраните семена могат да бъдат използвани за научни изследвания, реинтродукция в естествените местообитания на видовете за подобряване на възобновителните процеси в популациите на видове с ограничено разпространение и ниска численост.

За създаването на прецизен протокол за събиране на семена е необходимо да се познава много добре биологията на целевите видове. Събирането на семена следва да бъде съобразено със семенната продукция на конкретния вид и да бъде осъществено така, че да не се нарушават и затрудняват размножителните и възобновителни процеси в популацията. Неконтролираното събиране на семена и засаждането им в природата може да доведе до неблагоприятни последици, като интродукцията на „чужди” гени в близкоразположени популации на същия вид, което може да влоши локалния генфонд и да намали жизнеността на популациите.

Целевите видове от проект „Пилотна мрежа от малки защитени територии за видове от българската флора по модела на растителните микрорезервати” са едни от най-редките и с висока консервационна стойност видове в българската флора, в повечето случаи с единични находища, с ограничена площ и ниска численост на популациите. От съществено значение тук е правилната преценка на семенната продукция и възможното количество семена, което може да бъде събрано и съхранено в семенни банки, така, че това да не се отрази негативно на размножителните и възобновителни процеси в популациите. В този смисъл за всеки вид е представена отделна методика, съобразена с неговата специфика

2. Цел на събирането и съхранението на семена от целевите видове

Основната цел на процедурата по събиране и дългосрочно съхранение на семена в семенни банки е подпомагане на *ex situ* опазването на генетичния фонд от редки и застрашени от изчезване видове от българската флора.

3. Общи правила за събиране на семената

При формулирането на правилата е използван Наръчник за събиране на семена от диви растителни видове за нуждите на ENSCONET (2009).

3.1. Събирането на семена трябва да бъде извършено след издаване на разрешително от МОСВ.

3.2. В общия случай се събират семена от всички известни популации на вида, а когато това не е възможно се избират поне 5 популации, разположени в различни части на ареала на вида. Събраните семена от всяка популация се съхраняват отделно. Ако в популацията има екологични типове е необходимо семената от всеки екотип да се съхраняват поотделно.

В конкретния случай, отнасящ се до целевите видове от проекта, когато популациите на вида са повече от една, е препоръчително семена да бъдат събрани поне от една от тези популации, която, по преценка на експертите е най-представителна и в нея не съществува риск от нарушаване на размножителните и възстановителни процеси.

3.3. Преди събирането на семената да се провери, че те са достатъчно зрели и не са празни. При видовете от сем. *Fabaceae* и сем. *Asteraceae* често семената са увредени от насекоми или са празни и такива семена не следва да се събират.

3.4. Събирането да става от индивиди, по възможност равномерно разпределени в границите на цялата популация.

3.5. В общия случай се препоръчва да се събират семена от 50 до 200 индивида от популация, като се събират поне по 5 семена от индивид (Falk & Holsinger 1991).

При много редките видове е възможно да се събират семена от 10 индивида. За целевите видове от проекта това да бъде преценено от експертите според спецификата на видовете.

3.6. Ако броят на индивидите, от които са събрани семена е под 20, семената от всеки индивид се съхраняват в отделни пликове.

3.7. За предотвратяване на риска от увреждане на популацията е препоръчително да не се събират повече от 20% от наличните зрели семена в нея.

3.8. При възможност преди предаване на семената да се тества относителната им влажност и ако е над 50% или ако въздушната влажност е висока да се прибави силикагел в пликовете.

3.9. Преди предаване на семената в семенни банки по възможност да се определи тяхната кълняемост в лабораторни условия, което да бъде отбелязано в съответната методика/ документация.

4. Съхранение на семената до предаването им в семенни банки

4.1. Събирането на семената да става в платнени / хартиени пликове, добре затворени.

4.2. Всяка проба да бъде придружена от ваучер.

4.3. Семената да се оставят на проветриво място за просъхване.

4.4. Да се съхраняват в хартиени пликове на сухо, сенчесто и проветриво място.

5. Придружаваша документация при предаване на семената в семенни банки

Всяка проба се придружава от:

- име на вида на български и латински;
- име на семейството на български и латински;
- локалитет с географски координати;
- дата на събиране и колектор;
- количество събрани семена.

6. Допълнителни указания към методиката за конкретния вид

В методиката се описват най-важните биологични особености на конкретния растителен вид по параметрите:

- *Биологичен тип и жизнена форма;*
- *Фенологична характеристика;*
- *Семенна продукция и кълняемост на семената;*
- *Данни за числеността на популацията/ популациите.*

Методиката включва и информация за:

- Място за събиране на семена
- Количество семена, което може да бъде събрано еднократно (ориентировъчно)
- Технология за събиране и съхранение на семената

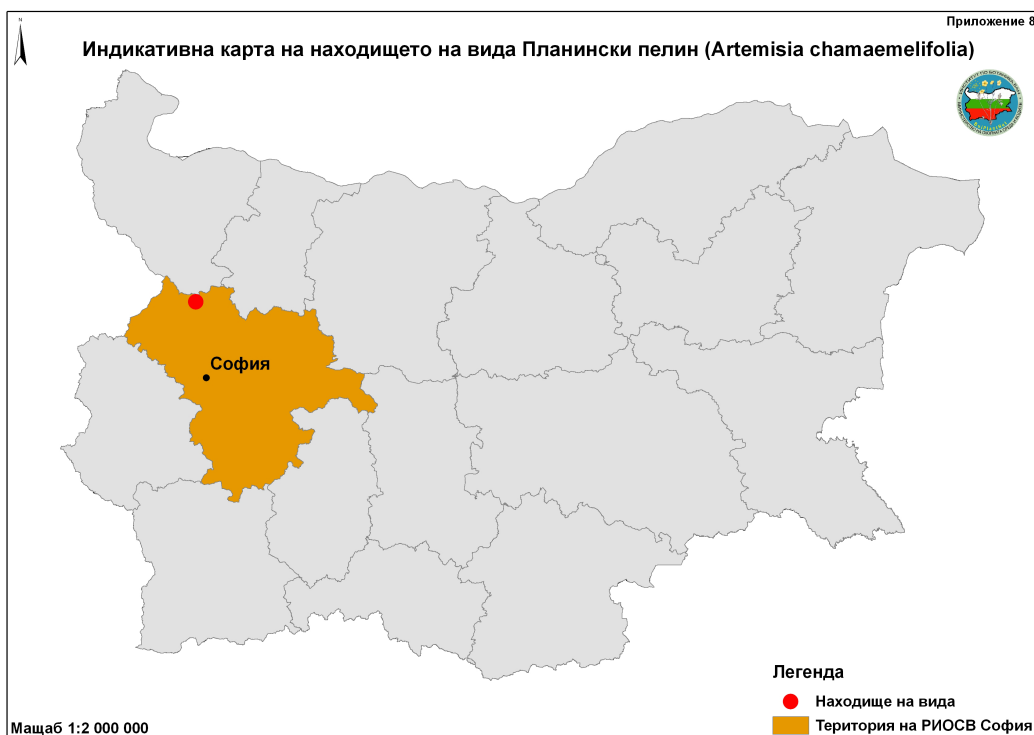
ПРИЛОЖЕНИЕ 7.

Обща карта, на която са означени всички известни находища на вида в ГИС формат – ArcGis съвместим файлов формат (UTM WGS84 zone 35N)

ПРИЛОЖЕНИЕ 8.

Индикативни карти за всяко находище в ГИС формат – ArcGis съвместим файлов формат (UTM WGS84 zone 35N)

ПРИЛОЖЕНИЕ 9.

Заповеди за обявяване на защитени територии

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ЗАПОВЕД
№...01-547.....
София, 09.07.....2013 г.

На основание чл.39, във връзка с чл.33, ал.1, т.2 от Закона за защитените територии (ЗЗТ), с цел опазване на растителен вид – Планински пелин (*Artemisia chamaemelifolia Vill.*) и неговото местообитание:

1. Обявявам защитена местност „Планински пелин – село Браковци”, в землището на село Браковци, община Годеч, Софийска област, с площ **780,959 дка**.
2. Защитена местност „Планински пелин – село Браковци” включва поземлен имот № 003042 съгласно Картата на възстановената собственост за землището на село Браковци, ЕКАТТЕ 06050, община Годеч, Софийска област, с площ **780,959 дка**.
3. В границите на защитената местност се забранява:
 - 3.1. Промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята;
 - 3.2. Търсене, проучване и добив на подземни богатства;
 - 3.3. Строителство, с изключение на дейности свързани с ремонт и реконструкция на съществуващи съоръжения;
 - 3.4. Поставяне на временно преместваеми обекти;
 - 3.5. Внасяне на неместни видове;
 - 3.6. Подхранване с изкуствени торове;
 - 3.7. Палене на огън;
4. След влизане в сила на настоящата заповед, РИОСВ – София, да предприеме необходимите действия по отразяване на защитената местност в Картата на възстановената собственост за землището на село Браковци, ЕКАТТЕ 06050, община Годеч, Софийска област.
5. Защитената местност да се впише в Държавния регистър на защитените територии при Министерство на околната среда и водите.
6. Нарушителите на тази заповед се наказват съгласно административнонаказателните разпоредби на Закона за защитените територии.
7. На основание чл.43 от ЗЗТ, заповедта да се обнародва в "Държавен вестник".
8. Заповедта може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред Върховния административен съд в едномесечен срок от обнародването ѝ в "Държавен вестник".

МИНИСТЪР:

ИВКА МИХАЙЛОВА/

Интернет страница на ИАОС, където е регистърът на ЗТ:
(<http://eea.government.bg/zpo/bg/>).